

„ÁVO-s” közhangulat 1956 után ^[1]

Elismerjük, hogy az áv. szerv fedése alatt lefolytatott törvénytelen ügyek súlyos kárt okoztak a nemzetközi munkásmozgalomnak és hazánknak, de – amint azt az események beigazolták – káros és bűnös általánosítás volt ezt az aljas tevékenységet az ÁVH fővonalaként megjelölni, s ennek hatásaként a proletárdiktatúra fegyveres szervét tönkretenni. A közölt, 1957-ben kelt – Kádár Jánosnak írt – névtelen levél egy volt ávos szemszögéből láttatja az „ellenforradalom” eseményeit, valamint az ávosok tevékenységét a proletárdiktatúra védelmében és helyreállításában”.

Bevezetés

1956. október 28-án Nagy Imre miniszterelnök az alábbi, a lakosság körében régóta várt nyilatkozatot tette: „A rend védelmére és a közbiztonság helyreállítására haladéktalanul megalakul az új karhatalom a honvédség és a rendőrség alakulataiból, valamint a munkások és az ifjúság felfegyverzett tagjaiból. [...] A rend helyreállítása után egységes, új államrendőrséget szervezünk és az Államvédelmi Hatóságot megszüntetjük”.

Az Államvédelmi Osztály, a későbbi Államvédelmi Hatóság (ÁVH) 1945 elején jött létre. Kezdetben a Magyar Kommunista Párt, majd 1948 után a Magyar Dolgozók Pártja közvetlen vezetése alatt állt. Döntő szerepet játszott a koncepciók perек előkészítésében és lebonyolításában, elsősorban a veréssel és a kínzással kicsikart kényszervallatások végrehajtásával. A „fordulat éve” utáni közhangulat, a társadalom megfélemlítése is leginkább az ÁVH nevéhez fűződik. Az 1950-es években az ország valamennyi lakosa (nemre, korra és osztályhelyzetre való tekintet nélkül) attól rettegett, hogy a mindenki felett álló Ávo elviszi-e. Az 1956 októberében megalakult ifjúsági szervezetek első követelése között is kiemelten szerepelt a gyűlölt intézmény feloszlatása.

A koncepciók perек kapcsán felmerült vádak az ávosok határozottan visszautasították, és a felhozott bűnök elkövetésével az egykori vezetőket vádolták. Azonban – mint Rákosi Máttyás visszaemlékezéséből kiderül – az egykori pártvezetés a mindig is különálló ÁVH-nak, legfőképpen pedig Péter Gábor önálló akciójának tulajdonította a koncepciók perекet, a kényszervallatásokat és az egyéb törvénytenségeket – teljességgel tagadva, hogy ők bármit is tudtak volna ezekről.

A szovjet csapatok bevonulása után felállt Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány már november 7-ei ülésén tárgyalta az ÁVH újjászervezéséről, noha a régi szervezet feloszlatását rendeletben erősítették meg. Másnap már megkezdődött az ORFK Politikai Nyomozó Főosztályának, valamint a helyi, politikai nyomozó osztályoknak a megszervezése – elsősorban a volt ávosokból. Fontos hangsúlyozni, hogy az újonnan alakult Kádár-kormány nem a politikai rendőrséget, mint szervezetet akarta megszüntetni, hanem csak az ÁVH különállását, állam az államban szerepét, illetve annak újraelakulását. (1953-ban a Nagy Imre vezette kormány ugyanezen okokból minisztertanácsi határozatban rendelte el az ÁVH összevonását a Belügyminisztériummal, amivel azonban nem sikerült megszüntetnie az államvédelmi osztályok különállását.)

1956. november 27-én jelent meg Münnich Ferenc, a kormány elnökhelyettese és Szénási Géza legfőbb ügyész 5004/1956. számú közös rendelete, amely kimondta az Államvédelmi Hatóság egykori dolgozóinak kötelező elbocsátását és tevékenységük felülvizsgálatát. A felülvizsgálatra nagyon rövid időt hagytak (egy, illetve két hónapot), ráadásul a bizottságok csak az ismét egyre jobban megfélemlített lakosság bejelentéseit, panaszait (szám szerint 31 darabot – lásd 2. sz. forrás) vizsgálták ki. Ennek következtében szinte mindenkit (tizenöt fő kivételével) igazoltak a bizottságok. A volt ávosok azonban magát a vizsgálatot – a jó eredmények ellenére, mint az a forrásból is kiderül –, rendkívül megalázónak tekintették.

A fent említett rendelet legfőbb célja a volt ávosok megnyerése és a közvélemény előtti legitimálása volt. Ez sikerült is: az „új ÁVH”, a Politikai Nyomozó Osztályok állománya 1957 tavaszára feltöltődött a volt Államvédelmi Hatóság egykori tagjaiból. Az új szervezet végül 1957. május 6-án a belügyminiszter első helyettesének felügyelete alá került, így vált a „Belügyminisztérium II.” jelű főosztályává.

Az első forrás egy 1957-ben, Kádár Jánosnak íródott levél, amely az ÁVH történetét árnyalja a volt ávosok szemszögéből. Szerzőjéről csak annyit lehet tudni, hogy az egyik újonnan alakult politikai nyomozó testület tagja, aki saját nézőpontjából ismerteti a párt elsőszámú vezetőjével az elmúlt tizenkét év és az „ellenforradalom” eseményeit.

A második forrásközlés Garamvölgyi Vilmosnak, az ORFK vezetőjének a jelentése, amely a volt ávosok elleni felülvizsgálati eljárások eredményeiről számol be.

Forrás

Az politikai rendőrség egy volt ávos szemével Levél Kádár Jánosnak

Kedves Kádár Elvtárs!

Azt hisszük, nem kell külön kijelentenünk, hogy a politikai nyomozó testület – amely döntő többségében volt ÁVH-s beosztottakból áll – szívvel, lélekkel és ésszel az MSZMP, valamint Kádár elvtárs kormánya és ezek célkitűzései mögött áll.

De állományunk majdnem egészét különböző elvi, szervezeti és gyakorlati problémák nyugtalanítják, amelyek akadályoznak bennünket abban, hogy teljes erővel küzdhessünk. Ez az oka annak, hogy MSZMP tagságunk arra kéri Kádár elvtársat: hallgassa meg problémáinkat.

Eltársaink döntő többsége, október 23-tól kezdve, végig részt vett az ellenforradalom elleni harcban (sőt, már október 23-án éjjel ellentámadásba akartunk átmenni, amit az MDP PB nem engedélyezett). E harcok során több száz halottunk és sebesültünk volt, nem akadt olyan „ávós” család, amelyet az ellenforradalmárok ne kutattak volna fel. Állományunk nagy többsége november 4. óta is éjjel-nappal harcol az ellenforradalom nyílt és titkos erőinek megsemmisítéséért, a szocialista demokráciáért és a proletárdiktatúráért. Mindezek ellenére sokan köztünk még mindig törvénytelen kívül állónak érzik magukat, félténiük kell családtagjaik életét és otthonaik biztonságát, és állandó támadásoknak vannak kitéve.

E helyzet egyik fő oka szerintünk az, hogy a volt ÁVH szerepe nincs kellően tisztázva sem a párt, sem a becsületes dolgozók felé. A történelmi hűség, lelkiismeretünk, de a jelenlegi nemzetközi helyzet is megkívánja most, hogy ezt a kérdést végérvényesen tisztázzuk, és megvethessük egy végre szilárd, jól megszervezett állambiztonsági szerv alapját.

Az ÁVH szerepe a múltban és az ellenforradalom alatt

Az államvédelmi szerv 1945-től fogva a proletárdiktatúra szerve volt. Főcsoportjai ennek megfelelően először a nyílt fasiszta erők, majd 1949-től kezdve végig a kapitalista restauráció küldő és belső erői ellen irányultak. (A főcsoportok fenti irányát számtalan alaplokumentum igazolja.) Ebben a harcban vett részt az operatív tiszt állomány több ezer nyomozója, akiknek munkája a hírszerzés, a kémelhárítás, a belső reakció és a szabotázs elhárítása, s az ezen a munkán során realizált ügyek vizsgálata volt.

Ugyanakkor az MDP egyes vezetői néhány tucat embert felhasználtak arra, hogy – részünkről a legteljesebb mértékben elítélt – hamis perекet vezessenek le. Ezeket az ügyeket azonban minden egyes esetben az MDP PB tagjai személyesen irányították, az ügyekben előzetesen operatív nyomozás nem folyt, és a koncepciókat minden egyes esetben kívülről kaptuk. A közismert ügyeknél még az MDP KB is adott néhány ilyen ügyet, amely feltehetőleg Szűcs ezredes csoportját használhatta fel adatok megszerzésére. Ezek az ügyek azonban titkosok voltak az egész áv. Állománnyal szemben is.

Elismerjük, hogy az ÁVH szerv fedése alatt lefolytatott törvénytelen ügyek súlyos kárt okoztak a nemzetközi munkásmozgalomnak és hazánknak, de - amint azt az események beigazolták, káros és bűnös általánosítás volt ezt az aljas tevékenységet az ÁVH fővonalaként megjelölni, s ennek hatásaként a proletárdiktatúra fegyveres szervét tönkretenni.

Honnan indult ki ez az általánosítás? 1./ Az MDP régi vezetősége saját felelőssége és bünei elkenése végett 1953 óta fokozatosan koncként dobta oda az ÁVH. Szerveket, amikor rájuk fogta pl. a Rajk-ügyet, az erőszakos tagosításokat, egyes emberek megfélemlítését, stb. 2./ A rehabilitált elvtársak maguk sem ismerték az ÁVH. Szervek működését, és kizárólag saját ügyükön át tudtak szubjektív véleményt alkotni. Ezek az elvtársak csak az állomány jelentéktelen töredékét ismerték és fogalmuk sem volt arról, hogy valójában kicsoda ügyük igazi mozgatója. 3./ A rehabilitálás elhúzódása és a velük párhuzamosan adott egyéb amnesztiák azt a látszatot kellették, hogy az ellenforradalmárok elleni ügyek is igazságtalanok voltak. Ezt a helyzetet felhasználták a külső és belső ellenforradalmi erők, és az MDP vezetőségétől kezdődő, a pártaktívva nagy részén a szélsőjobboldalig terjedő ÁVH ellenes egységfrontot teremtettek az ÁVH-val szemben.

Végül is kialakult egy olyan helyzet - amely a legsúlyosabb volt részünkre! -, hogy az ÁVH apparátus beosztottai szembekerültek saját pártjukkal és a dolgozókkal! Olyan elkeseredett hangulatnak kellett kialakulnia köztünk, hogy „megvédjük pártunkat a pártunk ellen!”

Ez a helyzet annak ellenére alakult ki, hogy 1953 óta folyamatosan eltávolították a koncepciók ügyekben résztvevőket, s a párt több száz új elvtársat küldött az ÁVH. Szervekhez. Emellett az ÁVH. Szerveken belül kialakult egy folyamat, amely elszörnyedten ítélte el a kisebbség tevékenységét, új irányt kapott az operatív munka sok folyamata, és teljes mértékben helyreállt a törvényesség.

Ugyanakkor az ÁVH. Szervek 1953 óta több súlyos jelzést hoztak az ellenség taktikájára vonatkozóan. Az egyik amerikai dokumentumra, amely szerint a párton belüli ellentétre kell építeni, maga Vorosilov elvtárs írta rá: fontos! Más dokumentumok bebizonyították, hogy az imperialisták a népi demokráciák elleni támadásait az ÁVH. Szervek elleni támadással fogják kezdeni, mert szerintük ezzel lehet leghatásosabban összetörni a rendszereket. Jelzéseket adtunk Nagy Imre és Boldizsár Iván köréből, amelyek szerint örülnének egy itthoni Pozsnannak stb. Az MDP vezetősége azonban bizalmatlanul fogadta a törvényesség alapján álló ÁVH. Szervek adatait. 1956-ban megölték az írók, újságírók, egyetemisták és általában a „demokratikus ellenzék” elleni munkát. A párttag ügynökséget és informátorokat ki kellett zárni a munkából, és végül már csak miniszteri engedéllyel lehetett a (800 000 fős!) párttagság egy-egy tagja ellen ügynöki bizalmas nyomozást indítani. Ennek ellenére is a legutóbbi időben több jelzést adtunk a bekövetkezett eseményekre vonatkozóan.

Ilyen előzmények után következett be az előre jelzett ellenforradalom, amelyben az MDP szétesett, de még utolsó pillanataiban sem merte ránk támaszkodva megkísérelni az ellentámadást. Úgy hisszük, hogy az ÁVH állományának legdicsőbb fegyvertényei közé tartozik, hogy ingadozás nélkül felismerte a helyzetet és szembeszállt az ellenforradalommal, először egyedül, majd a Szovjetunió oldalán. (Igaz, hogy rettentően fájlaljuk, hogy idáig kellett jutnunk.)

November 4-e megteremtette a lehetőségét annak, hogy helyreállítsuk a proletárdiktatúrát. De miközben állományunk még harcolt, folytatódott az ÁVH. Szervek dezorganizálása. Amíg a súlyos időkben a központi főosztály, többnyire vezetőikkel az élükön, zömükben együtt tudtak harcolni, november 4. után ezt az állományt megint feloszlatták. E szervezeti dezorganizálás mellett gyakoriak voltak a sajtó és a rádió támadásai, amelyek úgyszólván az utóbbi napokig folytak. Emellett felülvizsgálaton kell átesnünk, amit elvileg igazságtalannak tartunk, hiszen Magyarországon eddig csak a fasiszta szervezetek voltak kollektív felelősség alá.

Véleményünk szerint a velünk kapcsolatban vázoltakra azért kerülhetett sor, mert az ÁVH szerepe hamisan, az imperialisták intencióinak megfelelően voltak beállítva úgy a párttagság, mint a becsületes dolgozók előtt.

A legújabb támadások ezen túlmenően onnan erednek, hogy az ellenforradalom tisztában van azzal, hogy úgy a politikai nyomozó testület, mint a karhatalom nagy része volt „ávósokból” áll. Az ezek elleni uszítás pedig valójában a kormány fegyveres támaszát akarja lejáratni, elszigetelni a tömegektől. De nem szabad megengednünk azt, hogy az ellenség ezt, a már egyszer sikeresen felhasznált módszerét újra fel tudja használni.

Kérjük Kádár elvtársat és az MSZMP Intéző Bizottságát, hogy egyértelműen foglaljanak állást az ÁVH-t illetően. Szűnjön meg a velünk kapcsolatos kettősség, amely szerint kívülről támadnak, belülről pedig dicsérnek. Ezért úgy véljük, hogy az állásfoglalást ismertessék a pártaktívva előtt. Ezzel akarjuk elérni azt, hogy a jövőben az ÁVH. Szervek valóban támaszkodhassanak a becsületes dolgozókra, és viszont ők is a proletárdiktatúra és a rend védelmezőit lássák bennünk.

Az államvédelem jelenlegi és jövőbeni szerepe

Tisztában vagyunk azzal, hogy népi demokráciánk jelenlegi helyzete határokat szab meg a fegyveres erők fejlesztése vonalán. Személyünkkel kapcsolatban sem kívánunk kiváltságos helyzetet elérni más dolgozókkal szemben, de rá kell mutatnunk arra, hogy

a./ az ellenforradalmat nem semmisítettük meg, hanem az nagyrészt szervezeten a föld alá vonult. Ezeknek az erőknek ma nagyobb lehetőségei vannak szervezeti, technikai és fegyver ellátás terén, mint az elmúlt 12 évben bármikor;

b./ Az imperialista hatalmak - a jelenlegi nemzetközi helyzetben, az általuk eddig tapasztalt lehetőségek alapján - mindent meg fognak tenni úgy hazánkban, mint a többi népi demokráciákban egy újabb ellenforradalom kirombantására. Nyilvánvalóan már meg is kezdték erőfeszítéseiket ennek érdekében.

Ilyen körülmények között az ÁVH. Szerveknek november 4. után történt újabb feloszlása helytelen volt. A megmaradt kis egység képtelen volt eredményesen dolgozni, és csak most, hat hét után szervezzük meg azt az állományt, amelyet november 4. után kellett volna felállítani. A jövőre vonatkozóan - a mostani helyzetben - azonban a jelenleg tervezett létszám sem látszik kielégítőnek. Emellett figyelembe kell venni azt is, hogy az imperialisták fejlett technikával dolgoznak, és azt nem lehet pusztán lelkesedéssel pótolni.

Véleményünk szerint már most meg kell kezdeni egy végleges államvédelmi szerv megtervezését, amely kiküszöbölné a régi ÁVH. Szervek megosztottságát, és országos méretben egy kézben összpontosítaná a felderítő és elhárító munkát, biztosítaná a megfelelő létszámot és az anyagi-technikai ellátottságot. A tervet ne egy-két ember, hanem egy szakemberekből álló bizottság állítsa össze. Ennek érdekében helyes volna tapasztalatcserét folytatni a baráti országokkal.

A vezetés kérdése

Az ÁVH. Szervek jövőjének kérdése felveti a vezetés kérdését is. Az 1953 óta hozzánk küldött vezetőknél nem volt kellő szakképzettsége, de emellett a legnehezebb időkben cserbenhagytak bennünket. Úgy véljük, hogy jó vezető csak az lehet, aki az operatív munkát alulról kezdte. Ezért azt kérjük, hogy a legfelsőbb vezetői beosztásoktól eltekintve csak képzett káderek legyenek vezetők. (A jelenlegi szervezet mellett e szerint csak a főosztályvezető és helyettesei lehetnek pusztán „politikai” személyek.) A mai helyzet egyébként feltétlenül megkívánja, hogy vezetőink alaposan ismerjék úgy az ellenség taktikáját, mint az operatív munka különböző fogásait, kombinációit stb.

E kérdésben kapcsolatban felmerül az ún. kompromittált kérdése is. Nem kívánunk sem kompromittált vezetőket, sem beosztottakat, azonban nem is ismerjük ezt a listát! Emellett az a véleményünk, hogy jelenleg olyan személyeket is kompromittáltak tartanak, akik nem azok, mások pedig ki vannak onnan hagyva. Felelős elvtársak állítják, hogy a párt felé beadott ilyen listák hamisak! Ezért azt javasoljuk, hogy egy bizottság vizsgálja felül az ún. kompromittáltak névjegyzékét, és hozza nyilvánosságra a vizsgálatuk eredményét. Ez egyébként sürgős kérdés, mert sok értékes vezető és beosztott van a munkától jelenleg kizárt elvtársak közül (pl. Rajnai, Radványi, Kucsera, Konrad stb. elvtársak).

Karhatalom kérdése

A rend helyreállításához elengedhetetlenül fontos karhatalom kérdésében sok a huza-vona. A rendőri karhatalomnál pl. elutasítottak 120 volt BKH [belügyi karhatalom] tisztet, akik éveken át karhatalmi munkát végeztek, holott véleményünk szerint a rendőri karhatalom parancsnoki tisztségeibe volt BKH parancsnokokat kell helyezni. Rendeletileg tisztázni kell a karhatalmi egységek hovatartozását és a megfelelő fizetését is.

Az ügyészség kérdése

Az ügyészség jelenlegi munkája nem segíti elő az ellenforradalom elleni harcot, inkább mentik őket. Nem kívánjuk tőlük a törvényesség megsértését, de a törvények erélyes használatát az ellenforradalmárokkal szemben: igen! Javasoljuk az ügyészség tagjait erélyesebb jogászokkal felváltani.

Az MSZMP operatívabb segítése

Úgy véljük, hogy komolyabb segítséget tudnánk adni az MSZMP-nek a párt, társadalmi és kulturális életben való térfoglalásban. Javasoljuk ezért, hogy az együttműködés lehetőségét részletesebben vitassuk meg megfelelő elvtársakkal.

Kádár elvtárs meghívása

A politikai nyomozó testület párt szervezeti szeretnék, ha Kádár elvtárs megjelenne egy aktíván, mert senki sem tud bennünket annyira megnyugtatni és felvilágosítani, mint éppen ő.

[Nincs szerző]

Magyar Országos Levéltár XIX-B-1-ai 4. doboz 1957. 267/a.

Jelentés az volt ÁVH tagok felülvizsgálatáról

Országos Rendőr-főkapitányság Vezetője.
Nyt. szám: 238/87-1957.

TÁJÉKOZTATÓ JELENTÉS.
Budapest, 1957. évi január hó 16.
Tárgy: a volt Államvédelmi Hatóság tagjainak felülvizsgálata.

Budapesten és az ország területén a Fegyveres Erők Minisztere és a Legfőbb Ügyész 5004/1956. számú közös utasítása alapján működő felülvizsgáló bizottságok 1957. január hó 8-ig 4986 volt Államvédelmi Hatóságnál szolgálatot teljesítő személy ügyét vizsgálták felül.

Az igazolási eljárás alá vont személyek megoszlása a következő:
3048 fő operatív állományú
1923 fő vegyes állományú /irodai, BKH, futár stb./

A bizottságok leigazoltak és igazolási okmánnyal elláttak
4971
személyt.

A bizottságokhoz összesen 31 bejelentés érkezett. 29 bejelentésben különböző hivatali hatalommal való visszaéléssel vádolták az államvédelmi beosztottakat. A bizottságok minden bejelentést alaposan megvizsgáltak. A vizsgálatok eredményeként 15 személy (Budapesten 11 főt, vidéken 4 főt) nem találtak igazolhatónak, ezért részükre az igazolásról szóló okmányt nem adták ki.

A Pest megyei főkapitányságon működő bizottsághoz egy személy ügyében már az igazolást követően érkezett bejelentés. A bizottság a bejelentést - az utasításnak megfelelően - a Legfőbb Ügyészségnek küldte meg kivizsgálás végett.

Budapesten és vidéken összesen
1519

személy nem jelent meg a felülvizsgálást végző bizottságok előtt, annak ellenére, hogy községüket [a lakhelyük szerinti tanácsot] az igazolást végző bizottságok felszólították. Számosan vannak olyanok, akiket - tartózkodási helyük ismerete hiányában - a bizottságok kiértesíteni nem tudtak.

A bizottságok vidéken munkájukat befejezettnek tekintik. Ennek ellenére a mai napig csupán Nógrád, Szabolcs és Tolna megye terjesztette fel befejező jelentését.

Garamvölgyi Vilmos r. ezredes
miniszterhelyettes.

MOL XIX-B-1-ai 1. doboz 1957. 8.

Címkék:

[ÁVO](#) ^[2]

[ÁVH](#) ^[3]

[Államvédelmi Hatóság](#) ^[4]

[Magyar Kommunista Párt](#) ^[5]

[Magyar Dolgozók Pártja](#) ^[6]

[MDP](#) ^[7]

[Rákosi Mátyás](#) ^[8]

[Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány.](#) ^[9]

[Kádár János](#) ^[10]

Kiadás: 6. évfolyam (2006) 2. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/politika/avos_kozhangulat_1956_utan.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/politika/avos_kozhangulat_1956_utan.html

[2] <https://www.archivnet.hu/cimkek/avo>

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/avh>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/allamvedelmi-hatosag>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/magyar-kommunista-part>

[6] <https://www.archivnet.hu/cimkek/magyar-dolgozok-partja>

[7] <https://www.archivnet.hu/cimkek/mdp>

[8] <https://www.archivnet.hu/cimkek/rakosi-matyas>

[9] <https://www.archivnet.hu/cimkek/magyar-forradalmi-munkas-paraszt-kormany-0>

[10] <https://www.archivnet.hu/cimkek/kadar-janos>